

Tekst og foto **Laila Sølager**, havearkitekt

Den menneskeskabte have med symmetri i både form og indhold virker meget stærk, når den er i kontrast til det omgivende landskab. Her i Toscana, hvor der er langt større tradition for at indrette haverne ud fra et symmetrisk princip

Symmetri gir' harmoni

HAVEDESIGN Her tager vi hul på en række artikler om forskellige virkemidler man bruger i havearkitekturen.

Med udgangspunkt i nogle af den klassiske havekunsts teknikker forklarer vi, hvordan de kan bruges i indretningen af den almindelige danske have

SYMMETRI BETYDER, AT TO HALVDELE ELLER SIDER er nøjagtig ens, sådan at de hver især er hinandens spejlbillede.

I den klassiske arkitektur og havekunst ser man symmetri brugt som virkemiddel igen og igen. I bygninger vist som en fuldstændigt ensartet rytme af vinduer og døre anbragt på hver sin side af en spejlingsakse. I haver brugt omkring en akse; det kan være en sti, en plæne eller et vandløb, der fungerer som spejlingsakse, hvor der på hver side af akserne er plantet eller formgivet helt ens. Tænk bare på en allé op til et slot eller en herregård.

Nu er det jo ikke herregårde, vi normalt skriver haveartikler om, men symmetrien kan også bruges i små og mindre haver.

Herskabelig symmetri

Med et symmetrisk formsprog i hus og have dyrker man orden som den gennemgående udtryksform. Der er ikke noget, der kan lede tankerne hen på uorden, når træerne langs en sti er lige store, af samme slags og med ensartet plantning omkring stammen.

Det modsatte af symmetri er asymmetri – repræsenteret udenfor havehækken i naturen og dens tilsyneladende uorden.

Når man bruger symmetri som udgangspunkt for et haveanlæg, signalerer man en grad af herskabelighed eller højtidelighed. Det kan være på sin plads, hvis huset har en vis arkitektonisk standard. Men en symmetrisk ide i et haveanlæg ser ofte mærkelig fremmed ud, hvis huset slet ikke har nogen form for symmetri i facaden. Det vil dog ofte være logisk at anlægge et symmetrisk haveanlæg i en forhavn eller op mod facadens hoveddør. Mens det kniber mere med at finde en begrundelse for symmetri i selve brugshaven bag huset. Oftest fordi huset ikke har den fornødne ensartethed eller ro i facaden til havesiden.

Den symmetriske ide kan man arbejde med på flere niveauer. Enten i formgivningen af bede og plæner, vandbassiner, alléer og hække. Eller i mønstre på fliser, stenbelægninger eller i planternes sammensætning.

At spejle formen

I kontrast til det store landskab virker symmetrien stærk. I de italienske parterre haver med klippede buksbomhække i geometrisk genkendelige og klare former, får man det store landskab udenfor haven sat tydeligt i relief. Inden for havemuren er det mennesket, der har udtænkt formerne – uden for er det Moder Natur, der står for formgivningen. Den oplevelse vækker altid til eftertanke – og til beundring af enten det på den ene eller på den anden side af muren.

Det er meget forskelligt, hvordan man oplever symmetri. Nogle oplever ro og orden, hvis enkelhed giver plads for mere viltre tanker i deres eget indre.

På andre virker den symmetriske fasthed kvælende stram. Med undertoner af militærisk præcision, marchmusik og honnørpligt.

Populært sagt kan man sige, at vil man bruge symmetri i en haves formgivning, skal man bare få én god ide – spejlvende den og så gentage den på den anden side af haven. Men ideen skal til gengæld være rigtig god!

Synsakse og fokus

Som for eksempel at udstikke en eller flere synsaksler ned gennem haven. En synsakse er den linje man "tvinges" til at kigge ad, når man står et bestemt sted i haven. Derfor skal der helst være noget interessant at kigge på for enden af synsaksen. Er der ikke det i forvejen, kan man nemt finde noget interessant at anbringe dér: en bænk, et solur, et kunstværk – det er nu synsaksens fokuspunkt.

For at øjet bliver vejledt ned ad synsaksen, og ikke smutter rundt til andre af havens kroge og hjørner, skal man nu finde noget passende at skabe synsaksens vægge af. Det kan være en pergola, en række træer med god afstand, en klippet hæk eller en havemur.

Hvad man end vælger, skal det gentages lige præcist magen til på den anden side af synsaksen. ▶

1 Enkelhedens symmetri med vedbend klippet i stram form og som gennemgående bund også bag bænken. Ideel som fokuspunkt for enden af en synsakse. 2 En tilbagevendende ide er at skifte mellem to plantesorter eller -arter, så der opstår en slags march – 1-2-1-2... Egentlig en symmetrisk tanke, men ofte ikke så sammenhængende, at den opleves vellykket. Her er det imidlertid lykkedes, fordi man lader en buksbomhæk binde planterne sammen, lige som de gule liljer understøtter farvevalget. 3 Spejl bassin i synsaksen og en skulptur som fokuspunkt for enden. Det symmetriske understreges af de klippede buksbom, hækkene og den ensartede bund af hosta. Den symmetriske strenghed er dog blødgjort igen, fordi man slipper kravet om total spejling i bedene bag hækkene. Her giver de forskellige buske en mere organisk oplevelse.

4 Der skal blot to ensartede planter til for, at der opstår symmetri. Her klippet buksbom på hver side af en smuk bæk. De knaldrøde inkaliljer bag bænken tager højtideligheden ud af anlægget, så det ikke bliver for stift. 5 To må man være for at der opstår et symmetrisk billede. Her blot to stole placeret foran en ensartet baggrund af vedbend – og den symmetriske idé er udført. 6 Bliver det for meget med symmetrien, kan den nemt brydes ved blot at fjerne en enkelt plante og erstatte den med en anden. Her er bræmmer af løvefod langs trappen blevet mere elegante, ved at erstatte en løvefod med en enebær i den ene side. Symmetrien er brudt – eller er den?

► Et spejl bassin anbragt i selve synsaksen tiltrækker sig så meget opmærksomhed, at man ikke har problemer med at opdage synsaksen. Specielt ikke hvis der er plantet træer på hver side. Helt symmetrisk, naturligvis.

Selv om det kan synes, som om mulighederne er begrænsede, er de faktisk næsten uendelige. Der er hundredvis af planter at fuldende billedet med, og der er tusindvis af kombinationsmuligheder mellem planter, materialer, afstande og ikke mindst højder. Der er også kun 28 bogstaver i alfabetet, men som bekendt kan de kombineres på mange måder.

Bliver det for meget med al den strenge symmetri, er det godt at vide, at symmetrien er nem at opløse, så den stadig er synlig, men ikke dominerende. Det gør man ved at slippe symmetrien igen. Bestem hvilke elementer, der er vigtige, for at symmetrien bliver fastholdt, og lad så mere tilfældig orden og plantevalg herske i bedene bag hækken eller under træerne.

Mønstre i planter

Hvem kender ikke synet af en margerit, en tagetes, en margerit, en tagetes og så videre i kanten af en græsplæne?

Det er også en slags symmetri blot brugt i plantesammensætningen. I modsætning til at plante mere tilfældigt sammensatte planter. Faktisk er noget af det sværeste at plante tilfældigt. For vores hjerne kommer hele tiden ind over og dømmes, om det nu ser godt ud, tilfældigt nok ud eller alt for tilfældigt (læs: rodet).

I eksemplet går symmetrien over to forskellige plantearter eller -farver. Indrømmet, det er ikke en særlig raffineret symmetri. Der opstår straks et mere dynamisk og spændende symmetrisk mønster,

hvis man planter en gennemgående plante sammen med de to ønskede. Se på billedet af de to forskellige Hosta sorter. Grunden til, at billedet virker spændende på trods af temaet: hver anden gulbladet og hver anden gulkantet, er, at den ens grønne buksbomhæk i forgrunden binder planterne sammen. Det samme gør de gulblomstrede liljer, fordi de gentages hele vejen ned gennem bedet. Så lykkes en symmetrisk plantning uden at se stiv og matematisk ud.

Stramme planter

Ellers er den mest almindelige form for symmetrisk plantning, at man planter helt ens planter på hver side af en akse.

Opstammede træer, klippede hække eller buksbomkugler eller måske spidsfingede taksfigurer. Alle gør de sig mægtig godt i den symmetriske have, fordi de har en markant form, og fordi de i sig selv er symmetriske.

Planter man i stedet ensartede buske, der står uklippede på hver sin side af en lang eller kort sti, vil det ikke opleves i sammen grad symmetrisk. De organiske former slører hurtigt billedet af stram symmetri.

Endnu mere sløret bliver symmetrien, om end den stadig er meget virkningsfuld til at styre øjet mod bunden af synsaksen, i de blandede stauede- og rosenbede, som man ser så mange af i engelske haver. Her er ofte streng symmetri i både form og indhold skabt af et helt identisk plantevalg på hver side af akse – men det opleves ofte slet ikke sådan. Det danner bare orden for vores øjne – ja, som oftest opstår harmonien netop i disse frodige og alsidige bede, hvor man ikke lige ved første øjekast tænker over, at det er et symmetrisk billede, man iagttager.

